

виникнення непередбачених обставин при виконанні контрактів вимагає втручання "третьої" сторони (суду) для створення гарантій від їх опортуністичного використання сторонами контракту;

- виробництво суспільних благ (оборона, охорона здоров'я, освіта тощо).

Функціонування держави пов'язане з трансакційними витратами. І вони тим більше, чим у більшій кількості трансакцій держава виступає, як гарант виконання умов контракту. Чим активніша роль держави в специфікації і захисті прав власності, тим складніше внутрішня структура апарату управління і більше інформації, що циркулює в ній, спотворюється. Тому поряд з "провалами" ринку варто враховувати і "провали" держави, до числа яких на сьогодні можна віднести:

- невідповідність доходів і витрат – державу значно важче перетворити на банкрута, навіть якщо вона виявляється нездатною виконувати взяті на себе зобов'язання;
- відсутність чітких критеріїв ефективності діяльності держави: державні структури підміняють їх самостійно розробленими стандартами, і тоді діяльність держави оцінюється заданими нею самою критеріями (зростання бюджетних надходжень, експансії державного контролю тощо);
- висока ймовірність досягнення результатів, відмінних від поставлених: зростання інформаційних витрат і витрат моніторингу та контролю, що супроводжує розвиток держави, створює передумови для відхилення реалізованих завдань від поставлених;
- нерівномірний розподіл ресурсів підприємницьких структур, у зв'язку з чим доводиться вибирати між двома недосконалими альтернативами: розподіл прав власності здійснюється на основі ринкового обміну, що функціонує без витрат, з приватними гарантіями виконання контракту та передачею контролю за обміном повноваженнями державі, що діє в інтересах сторін контракту.

УДК 35:172.4

ДЕРЖАВНА ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА: КОНЦЕПЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Степанов В.Ю.

доктор наук з державного управління, доцент
Харківська державна академія культури

Annotation

In connection with growing influence of information technologies on the methods of informative actions informative safety as conceptual aspect of public informative policy is considered.

IV. Висновки

Визначення державного регулювання, що зустрічається в економічній літературі, лише як діяльності державної влади щодо створення умов забезпечення підприємницької діяльності в усіх її різновидах, не достатньо повно відповідає зазначеним напрямкам його дії. Таке визначення, на нашу думку, відображає лише підтримку процесу виробництва, а не його регулювання на всіх рівнях управління. Важливо, щоб воно не тільки сприяло виникненню загальних умов розвитку системи господарства, а й здійснювало постійний вплив як на створення форм і структур, так і методів, що відповідають реалізації інтересів держави (регіону). У будівництві такий їх вплив проявляється через інфраструктуру галузі та регіону. Ситуація, що склалася на сьогодні у сфері будівництва регіону (спад виробництва, зниження темпів розвитку, скорочення інвестиційної активності, нерозвиненість ринкової інфраструктури тощо) вимагає обґрунтованого підходу до вибору форм і методів державного регулювання з метою вирішення проблем управління будівельними підприємствами.

Література

1. Воробйов А.В. Державне управління інвестиційною діяльністю в будівництві : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02 [Електронний ресурс] / Андрій Володимирович Воробйов ; Гуманітарний ун-т "Запорізький ін-т держ. та муніципального управління". – Запоріжжя, 2007. – 20 с. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/ard/2007/07vavidb.zip>.
2. Державне регулювання економіки : навч. посіб. / [С.М. Чистов, А.Є. Никифоров, Т.Ф. Куценко та ін.]. – 2-ге вид., доопрац. і доповн. – К. : КНЕУ, 2005. – 440 с.
3. Лігоненко Л.О. Нові стратегічні завдання державної політики щодо розвитку підприємництва в Україні / Л.О. Лігоненко // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 11. – С. 18–25.

Анотація

У зв'язку із зростаючим впливом інформаційних технологій на методи інформаційних дій розглянуто інформаційну безпеку як

концептуальний аспект державної інформаційної політики.

Ключові слова

Державна інформаційна політика, інформаційна безпека, інформаційний простір, людина.

I. Вступ

У світі розвитку засобів масової інформації, інформаційної техніки технології “холодної війни” оживають в новій якості і стають усе більш масштабними і політично результативними у вигляді інформаційного протистояння (далі – ІП) – форми боротьби сторін шляхом використання спеціальних методів, способів і засобів впливу на інформаційне середовище сторони, що протистоїть, і захисту власного задля досягнення поставлених цілей. Поняття “інформаційне протистояння” включає весь спектр конфліктних ситуацій в інформаційно-психологічній сфері, аж до відкритого протистояння соціальних систем. До ІП можна віднести будь-які форми соціальної і політичної конкуренції, в яких для досягнення результату перевага віддається засобам і способам інформаційно-психологічної дії. Економічна, соціальна, політична нестійкість, розвиток інформаційних технологій призвели принципово до нових загроз потенційного використання інформаційно-технічних досягнень у цілях, несумісних з підтримкою безпеки інформаційного простору і стабільності функціонування сучасного суспільства. На цій підставі, в умовах глобалізації інформаційного суспільства, проблема інформаційної безпеки як аспекти державної інформаційної політики (далі – ДІП) є актуальною і набуває все більш соціально значущого характеру.

II. Постановка завдання

Мета статті – розглянути вплив інформаційних технологій на методи інформаційних дій та інформаційну безпеку як аспекти ДІП в єдиному інформаційному просторі.

III. Результати

Дослідження інформаційної безпеки (далі – ІБ) як концептуального аспекту ДІП припускає вирішення цілого комплексу питань як загальнонаукового, так і політологічного характеру. При цьому важливим стає не лише з'ясування сутнісних рис, структури, функцій ДІП у сфері ІП та ІБ, а й виявлення основних чинників, що впливають на неї, а також аналіз напрямів і меж її проведення в сучасних умовах. Цьому присвячені праці А. Герасімова, О. Забузова, Б. Коваленко, В. Коломійця, А. Костіна, А. Кочеткова, А. Манойло, А. Марущака, С. Модестова, В. Ніцевіча, О. Олійника, Н. Панаріна, А. Пірогова, А. Позднякова, Г. Почепцова, О. Сосніна та багатьох інших учених. Висновки і твердження, що містяться в цих працях, частково склали методологічну базу теоретичних засад розвитку інформаційного суспільства

в Україні та ДІП в питаннях інформаційної безпеки [2].

При реалізації концепції ІБ як аспекту ДІП необхідний комплексний і зважений підхід незалежно від того, чи розглядається відповідна політика як цілісне самостійне явище або як процес у певній сфері життєдіяльності. Причому, ДІП – це свого роду каталізатор, що сприяє високотехнологічному розвитку не лише військово-інформаційної галузі, а й інших сфер життєдіяльності суспільства, в яких формується потенціал ІБ [1].

На основі аналізу різних теоретичних напрацювань можна сформулювати таке визначення, що підвищення інформаційних можливостей системи забезпечення ІБ – це свого роду передбачуваний результат ДІП у сфері ІП.

При цьому варто відзначити, що регулювання інформаційних відносин у сфері ІП та ІБ ставить своєю метою впорядкування процесів передачі та обміну всього масиву інформації, що стосується питань оборони країни. Перш за все, це стосується концепції ДІП в питаннях забезпечення конституційних прав людини і громадянина на отримання інформації (крім службового та секретного характеру) про військові погрози і стан справ у військовій організації; доступ громадян до відкритих інформаційних ресурсів; своєчасне доведення до внутрішньої і міжнародної громадськості достовірної інформації про військову політику держави, офіційні позиції влади щодо значущих воєнно-політичних подій у країні і за кордоном; правове й моральне регулювання стосунків держави та засобів масової інформації в сфері ІП і ІБ [4].

У розвитку систем ІБ як концептуального аспекту ДІП зараз простежується стійка тенденція збільшення в них питомої ваги вивчення інформаційної зброї (далі – ІЗ).

Поняття “інформаційна зброя” включає технічні і програмні засоби, що забезпечують несанкціонований доступ до баз даних, порушення штатного режиму функціонування технічних засобів і програмного забезпечення, а також вивід з ладу ключових елементів інформаційної інфраструктури окремої держави.

У дослідженнях, проведених Г. Перепелицею, відзначено, що найбільша небезпека цього виду зброї – знеособлений характер її застосування, що дає змогу вести наступальні дії анонімно, навіть без оголошення війни. До того ж, заборонити розробку й використання ІЗ (як це зроблено, наприклад, відносно хімічної або бактеріологічної зброї) навряд чи можливо, як і обмежити зусилля багатьох країн щодо формування єдиного глобального інформаційного простору. Все це й пояснює підвищену увагу до ІЗ та перспектив її подальшого розвитку, обумовлених декількома основними чинниками.

По-перше, ядерні та звичайні озброєння вже досягли межі доцільної допустимої по-

тужності. На сьогодні вони володіють надпотужними приголомшувальними і руйнівними здібностями, за рахунок яких можливе знищення не лише угруповань військ та об'єктів економічного потенціалу, а й навколишнього природного середовища. Екологічні наслідки застосування як ядерної, так і звичайної зброї можуть мати глобальний катастрофічний характер.

По-друге, ведення війни із застосуванням звичайних озброєнь, а також тактичної ядерної зброї призводить до великих матеріальних і людських втрат.

По-третє, розвиток як ядерних, так і звичайних озброєнь зумовлює колосальні витрати. Розвиток військового виробництва та утримання армій, оснащених значною кількістю таких озброєнь, виснажують державні бюджети. Із відрізняється високою рентабельністю й економічною ефективністю.

По-четверте, враховуючи інтенсивний розвиток інформаційної і телекомунікаційної індустрії у всьому світі, можна з упевненістю стверджувати, що зброя ХХІ ст. базуватиметься на інформаційних, комп'ютерних та телекомунікаційних технологіях. Причому, країни, що володіють передовими інформаційними технологіями, дістають змогу впливати на інших, менш "просунутих" у цьому напрямі.

Таким чином, ІЗ властиві атакуючий характер, універсальність, прихованість, багатоваріантність форм реалізації (у тому числі програмно-апаратна і технічна), радикальність впливу, широкі можливості у виборі часу і місця застосування, нарешті, економічність, що робить її надзвичайно привабливою для атакуючої сторони і надзвичайно небезпечною для того, хто піддався інформаційному впливу.

Усе вищесказане свідчить про високу вірогідність вирішення в ХХІ ст. міждержавних суперечностей, що існують, методами та засобами інформаційної війни.

Але найбільшому інформаційному впливу піддається людина. У зв'язку із цим концентрація зусиль навколо нарощування інформаційного впливу на людину є характерною ознакою декількох етапів розвитку систем ІЗ.

Перший етап пов'язаний із застосуванням ІЗ для протидії засобам ураження. Тут варто виділити засоби радіоелектронної протидії, які не є зброєю, що руйнує об'єкти, але їх застосування передуює в сучасній війні початку бойових операцій, "розчищає" дорогу для безперешкодного застосування бойових систем високоточної зброї.

Особливість другого етапу полягає в тому, що основним об'єктом інформаційного впливу стають системи управління та зв'язку, інформаційні і комп'ютерні мережі. Для виводу з ладу таких систем і об'єктів розроблена спеціальна ІЗ, до якої відносяться засоби програмно-математичного впливу, такі як комп'ютерні віру-

си, логічні бомби, "троянські коні", нейтралізатори тестових програм і електромагнітна зброя.

Про те, що країни НАТО приділяють серйозну увагу підготовці до інформаційної війни, свідчить розроблена ними концепція "інформаційної війни", що передбачає:

- придушення елементів інфраструктури державного і військового управління (ураження центрів командування та управління);
- електромагнітний вплив на елементи інформаційних і телекомунікаційних систем (радіоелектронна боротьба);
- отримання розвідувальної інформації шляхом перехоплення і дешифровки інформаційних потоків, переданих каналами зв'язку, а також через побічні випромінювання;
- несанкціонований доступ до інформаційних ресурсів (шляхом використання програмно-апаратних способів прориву систем захисту інформаційних і телекомунікаційних систем противника) з подальшою їх деформацією, знищенням, розкраданням або порушенням нормального функціонування цих систем ("хакерна" війна);
- формування і масове розповсюдження інформаційними каналами противника або глобальними мережами інформаційної взаємодії дезінформації або тенденційної інформації для впливу на оцінки, наміри й орієнтацію пересічного населення та осіб, які ухвалюють рішення (психологічна війна).

Крім перелічених напрямів, згадана концепція передбачає також отримання потрібної інформації шляхом перехоплення й обробки відкритої інформації, переданої незахищеними каналами зв'язку, що циркулює в інформаційних системах, а також висвітлена в ЗМІ.

Разом з тим активне впровадження сучасних інформаційних технологій у всі сфери життєдіяльності особи, суспільства і держави створює певні умови, що сприяють застосуванню ІЗ проти України [4].

Серед цих умов варто виділити, насамперед, широке застосування зарубіжних засобів обчислювальної і комунікаційної техніки, викликане об'єктивною нездатністю вітчизняної промисловості задовольнити попит на сучасне комп'ютерне устаткування й апарати зв'язку. Це істотно збільшує можливості іноземних спецслужб щодо втручання в роботу українських інформаційних мереж шляхом впровадження в куплене без належних заходів безпеки і неперевірене комп'ютерне і телекомунікаційне устаткування.

Еволюція інформаційних технологій сприяє тому, що методи інформаційної дії стають більш точковими, орієнтованими на ключових інформаторів і осіб, що реалізують концепцію ДІП. Поняття "інформаційна війна" стає все більш актуальним на сьогодні [8]. Якщо раніше пропаганда була орієнтована

на захоплення і маніпулювання всією свідомістю людини, залученої в драматургію масового психозу, то на сучасному етапі розвитку відбувається захоплення і маніпулювання однієї зі сторін особи, коли в цілому людина залишається абсолютно нормальною, такою, що тверезо оцінює навколишню реальність.

Прикладом тут можуть служити технології вибіркового компанії, технології паблік рілейшнз, які частіше апелюють до прихованих механізмів підсвідомості і глибинних маніпуляцій, ніж до здорового глузду громадян.

Маніпуляція є навмисною підміною в масовій свідомості змісту або сенсу явища його квазіформою, коли при збереженні ідентичних зовнішніх ознак явище набуває деструктивного сенсу або асоціюється з ним [6]. Метою маніпуляції є асинхронізація уявлень групи-адресата за допомогою “ефекту резонансу” і перехід її на інші моделі поведінки, орієнтовані на абсолютно іншу систему цінностей.

Умовою ефективності маніпуляції є виведення масової свідомості за звичні рамки норм, цінностей і стереотипів, дестабілізація масової свідомості за допомогою пропагандистських і відволікальних заходів. Рівень ефективності маніпулювання залежить від глибини і точності сканування ментальних структур групи: її норм, цінностей, стереотипів, глибинних психологічних установок і архетипів.

Однією з основних умов розгортання маніпуляційної програми є відсутність альтернативної інформації, інформаційний вакуум з певної проблеми, коли цільовій аудиторії всіма можливими способами нав'язуються тільки одна модель рішення, думка про її безальтернативність і неминучість.

Маніпуляція орієнтована на елімінацію логіки, критичного аналізу і примітивізацію мислення цільової групи, підміну логічного зв'язку стійким асоціативним зв'язком, коли те чи інше явище асоціюється з деструктивно нав'язуваним. У цьому аспекті самостійний погляд на світ, спроби незалежного мислення на основі здорового глузду, а не в рамках нав'язуваної міфологічної парадигми, міфологічного образу світу і вкорінених в ньому стереотипів поведінки і цінностей є основною небезпекою для будь-якої маніпуляційної програми [7].

Масова свідомість суспільства організована за допомогою різних моделей світу, які служать інформаційними фільтрами, що оброблюють, синхронізують і організують інформаційні потоки ДІП. Моделі світу транслюються за допомогою ЗМІ і неофіційних каналів інформації.

Під час реалізації ДІП параметри інформаційного простору задаються всім різноманіттям геополітичних, природних, історичних і

соціальних умов існування суспільства. Домінуюча модель світу має бути адекватною цим умовам. Інакше, не дивлячись на підтримку ЗМІ, відбувається процес відторгнення і руйнування моделі світу, що претендує на домінуючу роль і формування адекватнішої історичним і соціальним умовам моделі.

У психології використовується термін “психологічний захист”, коли людина часто на підсвідомому рівні захищається від інформації, що може пошкодити або зруйнувати її особове ядро. Схожий процес психологічного захисту відбувається на рівні суспільної свідомості, коли суспільство, щоб зберегти свою єдність, має девальвувати і витіснити чужі національному образу і суспільній ментальності цінності на периферію суспільної саморефлексії, підтримувати імунітет проти будь-якої деструктивної інформації.

Метою інформаційної війни є прорив психологічного захисту суспільства і просування дисонуючих фактів та інтерпретацій з периферії суспільної саморефлексії в центральне ядро моделі світу з метою руйнування системи цінностей суспільства, його дестабілізації на духовному, політичному та економічному рівнях.

Зміна світового інформаційного простору стала найважливішим чинником розвитку сучасної цивілізації і визначила основні напрями суспільного розвитку [9]. Проблеми зовнішньополітичного впливу за допомогою інформаційних засобів є актуальними для сучасної ДІП України. Раптовий крах авторитарної системи і “залізної завіси” поставили наше суспільство в незвичні умови активних міжнародних контактів з більш розвинутими суспільствами Заходу. При таких контактах менш розвинутих країн з більш розвинутими виникає ефект нееквівалентного інформаційного обміну. Від розвинутих “країн-донорів” іде лавина інформації в “країни-одержувачі”, що жадібно поглинається населенням. Ця інформація стає ферментом, що підточує всі суспільні інститути, а також традиції, норми, ідеали.

З геополітичної точки зору, нова інформаційна ера змінює традиційні уявлення про символи могутності і способи досягнення світового панування. При цьому необхідно мати на увазі, що змінюється сам інформаційний простір. Якщо спочатку мова йшла про наземний простір, то тепер мова йде про включення віртуального простору – кіберпростору. Це нове поле геополітичного протистояння – інформаційна інфраструктура, інтелектуальний ресурс.

У наше інформаційне століття ІП є невід'ємною складовою політичних відносин й основним інструментом політичного примусу і досягнення політичних цілей. Тому необхідне створення державної системи ІП і ІБ як аспекту ДІП, основним завданням якої

має бути узгоджена і цілеспрямована діяльність органів держави та військового управління щодо протидії негативному інформаційному впливу.

Особливу роль відіграє міжнародний досвід, який підтверджує актуальність проблем ІБ для забезпечення національної безпеки будь-якої держави.

Те, що Україна дістала оперативний доступ до інформаційних і обчислювальних ресурсів, підтримуваних об'єднанням комп'ютерних мереж Інтернет, поза сумнівом, принесе відчутну користь [3]. Проте є підстави вважати, що Інтернет може служити легальним засобом розв'язання деяких завдань, які в іншому випадку довелось б вирішувати силоміць ІЗ. В основному ці побоювання пов'язані з проблемами забезпечення безпеки національних інформаційних ресурсів, телекомунікацій і запобігання комп'ютерним злочинам.

Інформаційна взаємодія суб'єктів при реалізації ДІП разом з правовим забезпеченням вимагає вживання організаційних і технічних заходів ІБ. Ці заходи мають передбачати:

- запобігання витоку, втраті і підробці інформації;
- запобігання загрози інформаційній безпеці особи, суспільства, держави;
- запобігання несанкціонованим діям із знищення, модифікації, спотворення, копіювання, блокування інформації;
- запобігання іншим формам незаконного втручання в інформаційні ресурси та інформаційні системи, забезпечення правового режиму інформації і документації як об'єкта власності;
- захист конституційних прав громадян на збереження особистої таємниці і конфіденційності персональних даних, наявних в інформаційних системах;
- збереження секретності, конфіденційності документованої інформації;
- забезпечення прав господарюючих суб'єктів в інформаційних процесах при розробці, виробництві і застосуванні інформаційних систем, інформаційних технологій і засобів їх забезпечення;
- сертифікацію створюваних засобів і систем забезпечення інформаційної безпеки, використовуваних для формування єдиного інформаційного простору (далі – ЄІП);
- підготовку кадрів і їх навчання для створення служб інформаційної безпеки у державних і регіональних системах;
- створення інформаційно-довідкового фонду з вирішення проблем інформаційної безпеки та інформаційно-аналітичного забезпечення організацій.

Порушення встановлених правил поведінки в ЄІП здатні призвести до розкриття державної або комерційної таємниці, нанесення матеріального або морального збитку

фізичним або юридичним особам, а також утиску прав громадян стосовно доступу до інформаційних ресурсів.

Апаратно-програмні засоби в ЄІП мають забезпечувати захист інформації на будь-якому етапі її електронної обробки, зберігання і приймання-передачі. Апаратно-програмні засоби ІБ повинні відповідати державним вимогам компетентних органів державної влади.

IV. Висновки

В умовах глобалізації, залежності інформаційного простору від інформаційних ресурсів і технологій, невизначеності і складної передбачуваності інформаційних дій, що посилюються, проблема ІБ в концепції ДІП набуває соціально значущого характеру.

Історія озброєних конфліктів і воєн ХХ ст. свідчить про безумовне зростання ролі інформаційного чинника в забезпеченні ІБ. Ефективна інформаційна діяльність може істотно поліпшити зусилля держави з мирного вирішення кризових ситуацій у світі.

Глобальний комунікативний простір позбавляє сенсу всі спроби побудови “залізної завіси”, тому держави мають бути готові захищати свою систему цінностей і спосіб життя не за допомогою простої заборони, а ефективнішими методами ІБ як невід'ємної частини ДІП.

Проблеми ІБ мають геополітичні аспекти. Необхідно обмежити інформаційну експансію великих зарубіжних фірм, їх прагнення нав'язати національним інформаційним і телекомунікаційним мережам і системам власні умови функціонування в світовому інформаційному просторі, які можуть надати розвинутих західним країнам односторонні політичні й економічні переваги.

Література

1. Закон України “Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки” від 09.01.2008 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 12. – Ст. 102.
2. Закон України “Про основи національної безпеки України” від 19.06.2003 р. // Урядовий кур'єр. – 2003. – 30 липня.
3. Закон України “Про Концепцію Національної програми інформатизації” із змінами, внесеними згідно із Законом від 09.02.2006 р. № 3421-IV (3421-15) // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 22. – Ст. 199.
4. Указ Президента України “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України “Про заходи щодо вдосконалення державної інформаційної політики та забезпечення інформаційної безпеки України” від 31.10.2001 р.” від 06.12.2001 р. № 1193/2001 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 50. – Ст. 2228.

5. Указ Президента України "Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 21.03.2008 р. «Про невідкладні заходи щодо забезпечення інформаційної безпеки України»" від 23.04.2008 р. № 377/2008 // Відомості Верховної Ради України. – 2008. – № 4. – Ст. 102.
6. Доценко Е.Л. Психология манипуляции. Феномены, механизмы, защита / Е.Л. Доценко. – М., 1996.
7. Кара-Мурза С. Манипуляция сознанием / С. Кара-Мурза. – М. : Алгоритм, 2000.
8. Почепцов Г.Г. Інформаційна політика : навч. посіб. / Г.Г. Почепцов, С.А. Чукут. – К. : Знання, 2006. – 663 с.
9. Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства від 22.07.2000 р. // Дипломатический вестник. – 2000. – № 8. – С. 51–56.

УДК 339.97:330.4

РОЗРОБКА МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ БАЗОВИХ СЦЕНАРІЇВ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОЇ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ СТРАТЕГІЇ ДЕРЖАВИ

Ткаченко В.С.

аспірант Донецького державного університету управління

Annotation

The theoretical model of differentiated state external economic strategy (development of basic scenarios) are offered in the article. The model is considered on the export-oriented sectors of national production.

Анотація

У статті запропоновано теоретичну модель формування базових сценаріїв диференційованої зовнішньоекономічної стратегії держави на прикладі експортоорієнтованих галузей національного виробництва.

Ключові слова

Зовнішньоекономічна стратегія держави, національне виробництво, галузь, експорт.

I. Вступ

В умовах сучасного глобального економічного простору держави вимушені відмовлятися від звуженого підходу до вирішення проблеми розробки зовнішньоекономічної стратегії. За умови стрімких та різношвидкісних змін у різних сферах економічної діяльності, різних географічних регіонах відбуватиметься зміна стратегічних пріоритетів держави, на різних етапах її розвитку виникатимуть різні конкурентні переваги і відповідні національні пріоритети. Необхідність урахування комплексу чинників конкурентоспроможності (соціальних, політичних, макроекономічних, інфраструктурних), що впливають на національну економіку ізсередини, різних стадій розвитку окремих галузей національного виробництва, різних сценаріїв їх розвитку та рівня їх чутливості до зовнішнього оточення вимагає розробки диференційованої зовнішньоекономічної стратегії держави [7].

При цьому для формування конкурентоспроможної економіки держава не може концентруватися лише на одній сфері діяльності – це доводять аналіз сучасних підходів до оціню-

вання конкурентоспроможності національних економік [1; 9] і розповсюдженість використання комплексних синтетичних показників національної конкурентоспроможності [12].

У сучасній глобальній економіці, в якій стираються географічні кордони та посилюється влада ТНК [5], держава має активно оперувати не лише на рівні макроекономічних і макрополітичних інтересів, а й відігравати провідну роль у формуванні конкурентних переваг на мезорівні (окремі галузі, ТНК, регіональні об'єднання), у тому числі завдяки зовнішньоекономічній стратегії. Як відзначають експерти, при побудові зовнішньоекономічної стратегії розвитку національної економіки "держава має брати активну участь у становленні власних транснаціональних структур. У свою чергу, саме завдяки останнім держава формує так звану "другу економіку", яка сприяє розвитку національної економіки, а також дає змогу розповсюдити вплив держави за межами власних кордонів" [4, с. 95].

На жаль, у більшості сучасних досліджень, що спираються на "широкий" підхід до визначення галузевих пріоритетів держави та формування зовнішньоекономічної стратегії (і промислової політики), наведено конкретні приклади успішної реалізації [8], але не висвітлено механізм, за допомогою якого відбувається формування стратегічних пріоритетів.

Водночас проблеми формування теоретично обґрунтованого механізму розробки диференційованої стратегії в ринкових умовах найбільш опрацьовані на мікрорівні, оскільки на сьогодні більшість компаній вимушена диверсифікувати свою діяльність на ринку – за напрямками, пропонованим асортиментом або клієнтськими групами (сегментами). Прикла-